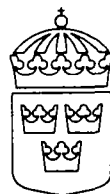


Regeringens proposition

1993/94:98

Vissa ändringar i tobakslagen (1993:581)



Prop.
1993/94:98

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 25 november 1993

Carl Bildt

Bo Könberg
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i tobakslagen (1993:581) vilka begärts av riksdagen.

De föreslagna reglerna innefattar bl.a. som huvudregel förbud mot rökning på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor eller fritidshem samt i lokaler där offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster anordnas och i andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Arbetsgivaren föreslås, i andra fall än de som omfattas av reglerna om begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen, svara för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller det liknande utrymme där arbetstagaren är verksam. Förslag framläggs vidare om förbud mot marknadsföring av tobaksvara i en kommersiell annons i periodisk skrift. Slutligen föreslås att regeringens rätt att föreskriva att tillverkare eller importörer av tobaksvaror skall utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror har hälsovådliga effekter upphävs. Sådan tillverkare eller importör skall i stället, i den utsträckning regeringen föreskriver, till Socialstyrelsen lämna de uppgifter som behövs för att varans hälsorisker skall kunna bedömas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	3
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Allmän bakgrund	9
5	Skolgårdar och motsvarande områden inom barnomsorgen	11
6	Lokaler där offentliga tillställningar och allmänna samman- komster anordnas samt andra lokaler dit allmänheten har tillträde	13
7	Rökning på arbetsplatser	14
8	Marknadsföring av tobaksprodukter	16
9	Produktkontroll	23
10	Kostnader och ikraftträdande	25
11	Specialmotivering	26
Bilaga 1	Lagradsremissens lagförslag	32
Bilaga 2	Lagrådets yttrande	36
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 november 1993 .		37
Rättsdatablad		38

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).

2 Lagtext

Förslag till

Lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)
dels att 3 och 13 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 1, 2, 4-8, 12, 15 och 18 §§, rubrikerna närmast före 2 och 8 §§
samt ikraftträdandebestämmelserna skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

1 § På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen,
- begränsning av rökning i arbetslokaler,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen

2 § Rökning är förbjuden

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom,

2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård, *och*

4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att

Föreslagen lydelse

1 § På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen *samt på vissa områden utomhus,*
- *rökfri arbetsmiljö,*
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen *samt på vissa områden utomhus,*

2 § Rökning är förbjuden

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom *samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem,*

2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård,

4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att

användas av den som reser med sådana färdmedel.

användas av den som reser med sådana färdmedel,

5. i andra lokaler än sådana som avses i 1–4 när en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning som avses i 2 kap. 1–3 §§ ordningslagen (1993:000) anordnas och i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i sammankomsten eller tillställningen, samt

6. i andra lokaler än sådana som avses i 1–5 om allmänheten har tillträde till lokalerna.

Bestämmelserna i första stycket 5 och 6 gäller inte serveringslokaler i restauranger och andra serveringsställen.

4 § I hotell och andra inrättningar där tillfällig bostad yrkesmässigt upplåts, skall i ett visst antal av de rum eller liknande som upplåts rökning vara förbjuden. I fråga om sovkupeéer och andra utrymmen som upplåts för tillfällig bostad på färdmedel i inrikes kollektivtrafik gäller i stället 2 §.

Restauranger eller andra serveringsställen som har mer än femtio sittplatser skall, om rökförbud ej föreligger enligt 2 §, ha sittplatser inom ett eller flera områden där rökning är förbjuden.

5 § Bestämmelserna i 2 och 3 §§ gäller inte i fråga om bostäder och andra lokaler för boende som inte är tillfälligt.

6 § Rökning är trots bestämmelserna i 2 § 2–4 tillåten i delar av de lokaler eller andra utrymmen som avses där, om dessa delar särskilt avsatts för rökning. Detsamma gäller lokaler som avses i 2 § 1 och som är upplåtna enbart för personal.

Avvikelse från 2–4 §§ får göras om det finns särskilda skäl därtill på grund av utrymmets beskaffenhet eller användningssätt eller av omständigheterna i övrigt.

4 § I hotell och andra inrättningar där tillfällig bostad yrkesmässigt upplåts, skall i ett visst antal av de rum eller liknande som upplåts rökning vara förbjuden. I fråga om sovkupeéer och andra utrymmen som upplåts för tillfällig bostad på färdmedel i inrikes kollektivtrafik gäller i stället 2 § 4.

Restauranger eller andra serveringsställen som har mer än femtio sittplatser skall, om rökförbud ej föreligger enligt 2 § 1–4, ha sittplatser inom ett eller flera områden där rökning är förbjuden.

5 § Bestämmelserna i 2 § gäller inte i fråga om bostäder och andra lokaler för boende som inte är tillfälligt.

6 § Rökning är trots bestämmelserna i 2 § 2–6 tillåten i delar av de lokaler eller andra utrymmen som avses där, om dessa delar särskilt avsatts för rökning. Detsamma gäller lokaler som avses i 2 § 1 och som är upplåtna enbart för personal.

Avvikelse från 2 och 4 §§ får göras om det finns särskilda skäl därtill på grund av utrymmets beskaffenhet eller användningssätt eller av omständigheterna i övrigt. Detta gäller i tillämpliga delar

7 § Den som i egenskap av ägare eller på annan grund disponerar över en lokal eller ett annat utrymme som omfattas av någon av bestämmelserna i 2-4 §§ svarar för att bestämmelserna följs.

7 § Den som i egenskap av ägare eller på annan grund disponerar över en lokal, ett annat utrymme eller ett område utomhus som omfattas av någon av bestämmelserna i 2 och 4 §§ svarar för att bestämmelserna följs.

Om någon trots tillsägelse röker där rökning inte är tillåten, får denne avvisas.

Begränsning av rökning i arbetslokaler

8 § Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att arbetslokaler och liknande utrymmen i allt väsentligt blir rökfria. De skall särskilt verka för att de som vistas på en arbetsplats inte ofrivilligt utsätts för tobaksrök. Som arbetstagare räknas här personer som avses i 1 kap. 2 § första stycket och 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

Rökfri arbetsmiljö

8 § I andra fall än som avses i 2 och 4 §§ svarar arbetsgivaren för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller det liknande utrymme där arbetstagaren är verksam. Som arbetstagare räknas här personer som avses i 1 kap. 2 § första stycket och 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

12 § Näringsidkare som marknadsför tobaksvara till konsumenter skall iakttä särskild måttfullhet. I synnerhet gäller att reklam eller annan marknadsföring inte får vara påträngande, uppsökande eller uppmånat till bruk av tobak.

Vid marknadsföring som avses i första stycket får inte användas kommersiella annonser i ljudradio- eller televisionsprogram. Detta gäller även sådana televisionssändningar som omfattas av lagen (1992:1356) om satellitsändningar av televisionsprogram till allmänheten och som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet).

12 § En näringsidkare som marknadsför tobaksvara till konsumenter får inte använda kommersiella annonser i periodisk skrift eller i annan därmed jämförbar skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Inte heller får vid sådan marknadsföring användas kommersiella annonser i ljudradio- eller televisionsprogram. Detta gäller även sådana televisionssändningar som omfattas av lagen (1992:1356) om satellitsändningar till allmänheten och som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet).

Vid marknadsföring av tobaksvaror till konsumenter på något annat sätt än som avses i första stycket skall en näringsidkare iakttä särskild måttfullhet. I synnerhet gäller att reklam eller annan marknadsföring inte får

vara påträngande, uppsökande eller uppmåna till bruk av tobak.

15 § Tillverkare eller importör av tobaksvara skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, genom egna undersökningar eller på annat sätt utreda om de kemiska och toxikologiska egenheterna hos varan har hälsovådliga effekter. I den utsträckning som föreskrivs av regeringen skall tillverkaren eller importören också redovisa undersökningsresultat och andra uppgifter som kan behövas för att bedöma varornas hälso-risker.

15 § Tillverkare eller importör av tobaksvara skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, till Socialstyrelsen lämna de uppgifter som behövs för att varornas hälsorisker skall kunna bedömas.

18 § Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

2. Socialstyrelsen när det gäller
a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 3 och 4 §§.

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet när det gäller de miljöer och de lokaler för vilka Socialstyrelsen har den centrala tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 12 § andra stycket *andra* meningen, den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 juli 1993, då lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklara-

18 § Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 12 § första stycket *tredje* meningen, den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 juli 1993, då lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklara-

tion på tobaksvaror samt lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror upphör att gälla.

tion på tobaksvaror samt lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror upphör att gälla.

Beslut om varningstext eller innehållsdeklaration som gäller den 1 juli 1993 skall fortsätta att gälla till dess annat har föreskrivits med stöd av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

I proposition 1992/93:185 om tobakslag föreslog regeringen att en tobakslag skulle införas. Till grund för den föreslagna lagen låg Tobaksutredningens betänkande Tobakslag (SOU 1990:29). I lagförslaget fanns regler om vissa miljöer där rökning inte skulle få äga rum eller där vissa utrymmen skulle hållas fria från tobaksrök. Huvudregeln var att rökning inte skulle vara tillåten i lokaler för barnomsorg, skolverksamhet och annan verksamhet för barn och ungdom, färdmedel i inrikes kollektivtrafik, lokaler för hälso- och sjukvård samt i lokaler avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård. I propositionen föreslogs vidare att det i lokaler där offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster anordnas och i andra lokaler dit allmänheten har tillträde skulle, om miljön inte var rökfri, finnas områden där rökning var förbjuden. Enligt förslaget skulle också arbetsgivare och arbetstagare samverka för att arbetsplatser i allt väsentligt skulle bli rökfria. Bestämmelserna om varningstexter och innehållsdeklarationer på förpackningar enligt lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror flyttades i huvudsak oförändrade över till den föreslagna lagen. Detsamma gällde reglerna om marknadsföring i lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror. I propositionen föreslogs också vissa regler om produktkontroll. Bl.a. skulle regeringen ges rätt att föreskriva att tillverkare och importörer av tobaksvaror skall utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror som tillverkas i Sverige eller införs hit har hälsovådliga effekter och redovisa resultatet av undersökningarna.

Med anledning av propositionen väcktes i riksdagen ett flertal motioner.

Socialutskottet tillstyrkte förslaget till tobakslag (bet. 1992/93:SoU26). Utskottet hemställde samtidigt att riksdagen skulle göra ett antal tillkännagivanden enligt vilka regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet med vad som anfördes i betänkandet.

I ett av de föreslagna tillkännagivandena tog utskottet upp frågan om helt rökfria miljöer. Rökförbudet borde enligt utskottet utsträckas till att omfatta även skolgårdar och platser utomhus som används i barnomsorgen. Även lokaler där offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster anordnas och andra lokaler dit allmänheten har tillträde borde omfattas av rökförbud. Utskottet ansåg också att regeringens förslag om en i lag föreskriven skyldighet för arbetsgivare och arbetstagare att samverka för att åstadkomma rökfria arbetsmiljöer var otillräckligt för att säkerställa att människor skulle slippa utsättas för passiv rökning på sin arbetsplats. Regeringen borde därför återkomma till riksdagen med lagförslag om rätt till rökfri arbetsmiljö.

Utskottet ansåg vidare att regeringen borde återkomma med lagförslag som förbjuder direkt reklam för tobaksprodukter. Förslaget borde ges en liknande utformning som det som gäller för alkoholdrycker.

Utskottet uttalade också att det inte bör ankomma på tobaksindustrin själv att utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos

tobaksvaror har hälsovådliga effekter, utan att detta bör åligga en opartisk myndighet.

Den 28 maj 1993 antog riksdagen förslaget i propositionen (rskr. 1992/93:356). Samtidigt gjorde riksdagen tillkännagivanden i enlighet med vad som anförts i socialutskottets betänkande.

Tobakslagen utfärdades den 3 juni 1993 (SFS 1993:581) och trädde med undantag för en bestämmelse om marknadsföring i kraft den 1 juli 1993.

Riksdagens tillkännagivanden har initierat detta lagstiftningsärende som har beretts inom Socialdepartementet. Något remissförfarande har inte ansetts nödvändigt med hänsyn till att de frågor som innefattas i ärendet ingår i Tobaksutredningens betänkande som har remissbehandlats.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 28 oktober 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i bilaga 1. Lagrådets yttrande finns i bilaga 2.

Lagrådet har föreslagit en viss ändring i förtydligande syfte.

Regeringen har följt Lagrådets förslag. Dessutom har några redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

4 Allmän bakgrund

I tobakslagspropositionen (prop. 1992/93:185 s. 10–19) redogörs utförligt för bakgrunden till tobakslagen. I redogörelsen innefattas hälsorön beträffande tobaksprodukter, tobaksvanornas utveckling samt de åtgärder, rättsliga och andra, som vidtagits i Sverige och andra länder. För en mer allmän bakgrund hänvisas till denna framställning. Under rubriken prisfrågor redovisades vidare i propositionen höjningar av tobaksskatten från den 1 december 1992. I prop. 1993/94:25 som nyligen avgetts till riksdagen föreslår regeringen en uppräknings av nuvarande skattesatser med 4 procent. För åren 1995 t.o.m. 1998 föreslås att skattesatserna för respektive år omräknas med hänsyn tagen till den allmänna prisutvecklingen. Utgångspunkt skall vara 1994 års skattesatser.

Här skall i korthet redovisas viktigare uppgifter beträffande det svenska lagstiftningsarbete som lett fram till propositionen om tobakslag.

År 1977 tillsatte regeringen en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utarbeta ett program för att nedbringa tobakskonsumtionen och motverka dess skadeverkningar. Kommittén avlämnade år 1978 ett delbetänkande, Rökfria miljöer (Ds 1978:7) och 1981 sitt slutbetänkande Minskat tobaksbruk (SOU 1981:18). Med utgångspunkt bl.a. i kommitténs förslag gav regeringen Arbetarskyddsstyrelsen och Socialstyrelsen i uppdrag att i samråd utarbeta rekommendationer om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär. År 1983 gav de båda styrelserna gemensamt ut allmänna råd om begränsningar av rökning i gemensamhetslokaler. Huvudinnehållet i dessa råd är att ingen mot sin

vilja skall behöva utsättas för obehag eller hälsorisker på grund av tobaksrökning i gemensamhetslokaler. Offentliga lokaler måste vara tillgängliga även för särskilt rökkänsliga personer och måste därför vara helt eller delvis rökfria. På arbetsplatser bör det få finnas särskilda utrymmen där rökning är tillåten som dock inte får inskränka på kravet om rätt till rökfri miljö.

År 1987 föreslog lagutskottet (bet. 1987/88:LU13) att regeringen skulle ges i uppdrag att utreda vilka konsekvenser ett förbud mot annonsering av tobaksvaror skulle få. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 1987/88:115).

År 1988 antog Nordiska rådet två rekommendationer rörande tobak (rek. nr 11 och 12/1988). Enligt den ena rekommenderade rådet Nordiska ministerrådet att utreda införandet av restriktiva regler i Norden i fråga om rökning. Som exempel på sådana regler angavs begränsning av rökning i offentliga lokaler och på offentliga kommunikationsmedel, förbud mot tobaksreklam och märkning av tobaksprodukter. I den andra rekommenderade Nordiska rådet de nordiska ländernas regeringar att på ett internationellt plan verka för restriktivare regler för tobakskonsumtion.

Mot bakgrund av allmänna kunskaper om tobakens hälsorisker, riksdagens begäran samt Nordiska rådets rekommendationer bemyndigade regeringen i maj 1988 chefen för Socialdepartementet att i syfte att begränsa tobaksbruket tillsätta en utredning för att utreda och lämna förslag till åtgärder för att ytterligare begränsa tobaksbruket. En särskild utredare förordnades i juni 1988. Utredningen, som antog namnet Tobaksutredningen, överlämnade i mars 1990 betänkandet Tobakslag (SOU 1990:29). Betänkandet innehöll bl.a. förslag till bestämmelser om rökfria miljöer omfattande bl.a. skollokaler m.m., skolgårdar, lokaler där offentliga tillställningar och allmänna sammankomster anordnas, andra offentliga lokaler, restauranger, hotell och arbetsplatser. Vidare föreslog utredningen förbud mot "öppen" och förtäckt tobaksreklam. Utredningen föreslog även vissa bestämmelser om handeln med tobak, innefattande bl.a. åldersgräns vid försäljning av tobaksvaror, samt vissa regler om produktkontroll.

I proposition 1990/91:175 Om vissa folkhälsoproblem, som behandlade hälsan hos den svenska befolkningen uttalades att ett minskat tobaksbruk var en faktor av stor betydelse för folkhälsan. I denna proposition anfördes vidare att det borde i lag regleras i vilken utsträckning det skulle vara tillåtet att röka i bl.a. lokaler och andra utrymmen dit allmänheten har tillträde, samt att förbud mot reklam för tobaksvaror och vissa regler om produktkontroll borde införas. Socialutskottet (bet. 1990/91:SoU23) instämde i regeringens bedömning bl.a. när det gällde rökfria miljöer. I fråga om reklam för tobaksvaror förklarade utskottet dock att något förbud inte borde införas innan man inom EG nått enighet om motsvarande åtgärd. Utskottet förklarade därför att det tillstyrkte ett yrkande i motion 1990/91:So73 enligt vilken riksdagen borde ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder mot tobaksbruk. I motionen anfördes bl.a. att motionärerna ville upp-

märksamma de negativa konsekvenser ett förbud mot tobaksreklam skulle föra med sig. Enligt motionärerna fanns det en risk för att ett totalförbud mot tobaksreklam skulle innebära att utvecklingen av mindre farliga tobaksprodukter stannar av, vilket vore olyckligt från folkhälsosynpunkt. Motionärerna pekade också på risken för att de multinationella företagen i kraft av den internationella reklamen skulle gynnas på bekostnad av den nationella industrin. Utskottet hemställde att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört i denna fråga. Denna hemställan bifölls av riksdagen (rskr. 1990/91:376).

I avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) som ingicks den 2 maj 1992 ingår vissa rättsakter rörande tobak som Sverige åtagit sig att införliva såsom direktiv rörande märkning av tobaksvaror respektive gränsvärde för tjärhalt av cigaretter. Angående utvecklingen inom EG hänvisas till tobakslagspropositionen (s. 18–19).

5 Skolgårdar och motsvarande områden inom barnomsorgen

Regeringens förslag: Rökning skall vara förbjuden på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem.

Bakgrund

I tobakslagen intogs en bestämmelse som förbjuder rökning i lokaler för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom. Denna bestämmelse infördes på grundval av Tobaksutredningens förslag. Utredningen anförde att det var särskilt angeläget att lagreglerna om rökbegränsning omfattade sådana lokaler. Ett rökförbud är, enligt utredningens mening, i det fallet motiverat inte bara av hänsyn till de särskilda hälsorisker som tobaksrökning innebär för unga människor, det är också viktigt att man genom rökförbudet i de nämnda lokalerna markerar att rökning inte är önskvärd från samhällets synpunkt. Utredningen ansåg att ett rökförbud på det sättet kunde bidra till att en del ungdomar aldrig börjar röka. Utredningen ansåg vidare att mycket talade för att en tobakslag också borde omfatta skolgårdar även om lagreglerna om rökförbud i princip borde vara begränsade till inomhusutrymmen och att rökning utomhus således i allmänhet borde lämnas fri. Skolgårdar ansågs dock vara av så speciell karaktär att det beträffande dem fanns anledning att göra avsteg från den angivna principen. Genom att låta rökförbudet omfatta även skolgårdar skulle man bl.a. få bort systemet med rökrutor. Med skolgårdar borde i sammanhanget jämsättas motsvarande platser utomhus inom barnomsorgen.

Utredningen föreslog således en bestämmelse enligt vilken rökning inte skulle få äga rum på skolgårdar eller på platser utomhus som används i barnomsorgen.

I tobakslagspropositionen anförde föredragande statsråd att han visserligen delade uppfattningen att rökning inte borde förekomma på sådana platser men att han ansåg att lagregleringen borde begränsas till inomhusmiljöer. Propositionen innehöll därför inte någon bestämmelse rörande utomhusmiljöer. Föredraganden framhöll dock att han fann det angeläget att man lokalt motverkar rökning på nämnda platser och ansåg det t.ex. inte vara lämpligt att ha s.k. rökrutor på skolgårdar.

Socialutskottet, som tillstyrkte förslaget till tobakslag, uttalade (bet. 1992/93:SoU26 s.16) att lagreglerna om rökförbud i princip borde vara begränsade till inomhusutrymmen och att några begränsningar i lag av rökning utomhus i allmänhet inte borde göras. Skolgårdar och platser utomhus som används i barnomsorgen ansåg emellertid utskottet vara så angelägna att hålla rökfria och av så speciell karaktär att det fanns skäl att göra avsteg från den principen. Även dessa platser borde därför omfattas av rökförbud. Utskottet ansåg att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med förslag till sådan reglering.

Riksdagen, som antog propositionsförslaget, beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört (rskr. 1992/93:356).

Skälen för regeringens förslag: Socialutskottet har uttalat att skolgårdar och platser utomhus som används i barnomsorgen är så angelägna att hålla rökfria och av så speciell karaktär att det finns skäl att göra avsteg från den annars gällande principen att lagreglerna om rökförbud i princip bör vara begränsade till inomhusutrymmen och att några begränsningar i lag av rökning utomhus i allmänhet inte bör göras. Utskottets ståndpunkt överensstämmer med tobaksutredningens förslag. I tobakslagspropositionen ansåg föredragande statsrådet att rökning visserligen inte bör förekomma på de nämnda platserna men att lagregleringen borde begränsas till inomhusmiljöer. Det finns dock enligt regeringens bedömning inte något som i och för sig hindrar att rökförbud utsträcks även till nämnda platser. Riksdagens önskemål bör därför tillgodoses. Tobaksutredningens förslag är dock inte helt entydigt med hänsyn till den utveckling som skett inom barnomsorgen, som bl.a. inrymmer olika integrerade och privata omsorgsformer. En viss avgränsning är därför nödvändig. Vad riksdagen önskat synes i första hand vara att rökförbud skall gälla på skolgårdar och sådana utomhusplatser inom barnomsorgen som kan jämföras med skolgårdar dvs. ett särskilt iordningställt och vanligen inhägnat område vid en förskola eller ett fritidshem. Däremot bör inte utomhusplatser vid ett familjedaghem omfattas (jfr 5 §), och inte heller allmänna lekplatser även om de också utnyttjas av barnomsorgen. Regeringen föreslår därför att det skall vara förbjudet att röka på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Bestämmelsen bör anknytas till det nuvarande förbudet mot rökning i lokaler som är avsedda för barnomsorg och skolverksamhet. De regler om ansvar för ägare eller motsvarande som gäller för att regeln om rökförbud i sådana lokaler iakttas skall gälla även de utomhusplatser som nu regleras. Detsamma gäller reglerna beträffande tillsyn.

6 Lokaler där offentliga tillställningar och allmänna sammankomster anordnas samt andra lokaler dit allmänheten har tillträde

Prop. 1993/94:98

Regeringens förslag: Rökning skall vara förbjuden i lokaler där en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst anordnas och i andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Möjlighet skall dock finnas att inrätta rökrum. Vidare skall undantag från förbudet få göras om det finns särskilda skäl.

Bakgrund

Tobaksutredningen föreslog rökförbud i lokaler där en offentlig tillställning eller allmän sammankomst anordnas och i andra lokaler dit allmänheten har tillträde.

I tobakslagspropositionen anfördes att utgångspunkten när det gällde nämnda lokaler borde vara att lokalerna skulle hållas fria från tobaksrök. Detta låg i linje med vad som i praktiken ofta redan gällde. Föredragande statsråd pekade på att utvecklingen gått i riktning mot att tobaksrökning inte är tillåten vid allt fler sammankomster och att brandföreskrifter ofta stipulerar förbud mot rökning. Han fann det angeläget att utvecklingen mot ett rökfritt samhälle fortsätter men var inte beredd att gå så långt som till att föreslå ett lagstadgat förbud mot tobaksrökning i lokaler av detta slag. Han begränsade sig därför till att föreslå att det i lag skulle föreskrivas att det i lokaler t.ex. för idrottsevenemang, danstillställningar, diskussions- och föredragsmöten, konserter, teater och biograf föreställningar skulle, om miljön inte var rökfri, finnas områden där rökning var förbjuden. Regleringen borde begränsas till arrangemang inomhus. Den borde dock även avse biutrymmen. Det underströks att de föreslagna reglerna var minimiregler och att de angivna lokalerna i största möjliga utsträckning borde hållas rökfria.

Det som sagts om rökning i lokaler där offentliga tillställningar och allmänna sammankomster anordnas borde enligt propositionen också gälla för andra lokaler av gemensamhetskaraktär, som t.ex. expeditioner och mottagningsrum hos statliga och kommunala myndigheter, postkontor, banklokaler, butiker etc.

Socialutskottet, som tillstyrkte lagförslaget, anförde att även lokaler där offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster anordnas och andra lokaler dit allmänheten har tillträde borde omfattas av rökförbud. Utskottet ansåg att den föreslagna lagen på denna punkt inte var tillräckligt genomgripande eftersom rök sprider sig i öppna lokaler och icke-rökare därför skulle drabbas. Regeringen borde därför enligt utskottet återkomma till riksdagen med förslag till sådan lagreglering. Riksdagen, som godtog lagförslaget, gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

Skäl för regeringens förslag: I tobakslagen föreskrivs att i lokaler där en offentlig tillställning eller allmän sammankomst anordnas eller i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i sådan tillställning eller sammankomst skall, om miljön inte är rökfri, finnas områden där rökning är förbjuden. Detsamma gäller andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Riksdagen har emellertid förordat rökförbud med hänvisning till att bestämmelserna i tobakslagen inte är tillräckligt genomgripande på grund av att rök sprider sig i öppna lokaler och icke-rökare därför drabbas. Ett förbud mot rökning i nämnda lokaler bör därför införas.

I proposition 1992/93:210 om ny ordningslag har regeringen lagt fram förslag om en ordningslag som skall ersätta allmänna ordningsstadgan (1956:617) och lagen (1956:618) om allmänna sammankomster. Riksdagen har nyligen antagit förslagen i propositionen (bet. 1993/94:JuU1, rskr. 1993/94:1). Ordningslagen träder i kraft den 1 april 1994. I 2 kap. 1–3 §§ anges vad som avses med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Hänvisningen i tobakslagen till allmänna ordningsstadgan och lagen om allmänna sammankomster för definition av dessa begrepp bör i den förbudsbestämmelse som nu föreslås ersättas med hänvisning till nämnda paragrafer i ordningslagen. Detta medför inte någon ändring av tillämpningsområdet.

Regeringen anser att bestämmelsen i 6 § tobakslagen om möjlighet att göra avsteg från rökförbud bör kunna få tillämpas även i nu avsedda fall. Det bör således finnas möjlighet att avsätta särskilda rökrum eller avgränsade utrymmen där rökning får äga rum. Undantag från förbudet bör också få göras om det finns särskilda skäl på grund av lokalens beskaffenhet, t.ex. när det gäller stora utrymmen med god ventilation.

7 Rökning på arbetsplatser

Regeringens förslag: I tobakslagen införs en paragraf enligt vilken en arbetsgivare, i andra fall än som regleras i bestämmelserna om begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen, skall svara för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller det liknande utrymme där han är verksam.

Bakgrund

Tobaksutredningen föreslog rökförbud på arbetsplatser. Förbudet skulle avse lokaler där två eller flera arbetstagare brukar vistas. Undantag skulle göras dels för särskilda rökrum, dels för rum som bara används av en person om ventilationen är sådan att rök inte sprids till rökfria lokaler.

I tobakslagspropositionen anförde föredragande statsrådet bl.a. följande. En viktig fråga som gäller arbetsmiljön är rökningen på arbetsplatsen. Denna fråga regleras inte närmare i arbetsmiljölagen. I proposition

1990/91:175 om vissa folkhälsofrågor förklarade regeringen att det normala var att arbetsplatser hålls rökfria. Att inte mot sin vilja utsättas för tobaksrök är en viktig princip särskilt när det gäller en arbetsplats där arbetstagare vistas under lång tid. Många arbetsplatser är också utsatta för andra luftföroreningar och kombinationer av olika föroreningar kan medföra stora hälsorisker. Statsrådet anförde vidare bl.a. att det mot bakgrund av det sagda skulle kunna hävdas att rökning på arbetsplatser borde regleras i lag men att han såg det som en fördel om frågan vilka regler som skall gälla i detta avseende kan lösas lokalt genom en överenskommelse mellan arbetsgivaren och de anställda eller deras organisation. Detta har anförts bl.a. av LO och SAF och har även legat till grund för de rekommendationer som Arbetarskyddsstyrelsen och Socialstyrelsen utfärdat i frågan. Även om det fortfarande finns arbetsplatser där arbetstagare mot sin vilja utsätts för andras tobaksrök ansåg statsrådet det inte motiverat att lagstifta om vilka regler som skall gälla tobaksrökning på arbetsplatser.

I tobakslagspropositionens lagförslag föreskrevs en skyldighet för arbetsgivare och arbetstagare att samverka för att åstadkomma rökfria arbetsmiljöer och att särskilt verka för att personer inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök.

Socialutskottet, som tillstyrkte lagförslaget, anförde bl.a. att det mot bakgrund av den passiva rökningens hälsofarlighet och de problem för allergiker och andra icke-rökare som tobaksrökning för med sig var hög tid att Sverige, som flera andra länder redan gjort, lagstiftar om rätten till rökfria arbetsplatser. Utskottet ansåg vidare att Arbetarskyddsstyrelsens och Socialstyrelsens gemensamma råd om begränsning av rökning i gemensamhetslokaler inte givit önskade effekter på arbetsplatserna och att det fortfarande råder oacceptabla förhållanden på många arbetsplatser. En lagstiftning om rätt till rökfri arbetsmiljö skulle ge arbetsgivarna en stabil grund för åtgärder på detta område. Rekommendationer och en i lag föreskriven skyldighet att samverka för att åstadkomma rökfria arbetsmiljöer var enligt utskottet otillräckligt för att säkerställa att människor skall slippa utsättas för passiv rökning på sin arbetsplats. En samverkan kunde möjligen vara tillräcklig för att åstadkomma rökfrihet på stora arbetsplatser men blir betydligt svårare att åstadkomma på alla mindre arbetsplatser. Regeringen borde därför snarast återkomma till riksdagen med lagförslag om rätt till rökfri arbetsmiljö. Riksdagen, som antog lagförslaget, gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

Skälen för regeringens förslag: Socialutskottet har uttalat att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag om rätt till rökfri arbetsmiljö. Som skäl har utskottet bl.a. anförat att det mot bakgrund av den passiva rökningens hälsofarlighet och de problem för allergiker och andra icke-rökare som tobaksrökning för med sig är hög tid att Sverige liksom flera andra länder gjort lagstiftar om rätten till rökfria arbetsplatser. Arbetarskyddsstyrelsens och Socialstyrelsens gemensamma råd om begränsning av rökning i gemensamhetslokaler har enligt utskottet inte givit önskade effekter på arbetsplatserna. En lagstiftning om rätt till

rökfri arbetsmiljö skulle ge arbetsgivarna en stabil grund för åtgärder på detta område.

Av utskottets betänkande framgår inte närmare vad utskottet avsett med rätt till en rökfri arbetsmiljö. Det synes dock inte innebära att man velat gå så långt som till att förorda ett generellt rökförbud på alla arbetsplatser. En rätt till en rökfri arbetsmiljö måste enligt regeringens mening ses mot bakgrund av vådorna med passiv rökning. Syftet är således att säkerställa att människor skall slippa utsättas för passiv rökning på sin arbetsplats. I detta torde också ligga att i de fall samtliga som är verksamma på en arbetsplats är eniga om att rökning kan ske, eller om rökning i en arbetslokal kan ske på sådant sätt att annan arbetstagare inte känner av röken får rökning äga rum. För den som inte röker bör det emellertid i enlighet med riksdagens önskemål finnas ett skydd mot att han i den arbetsmiljö han mer regelmässigt är verksam inte mot sin vilja utsätts för hälsofarlig tobaksrök. Regeringen föreslår därför att den nuvarande bestämmelsen om begränsning av rökning i arbetslokaler (8 §) ersätts av en regel enligt vilken en arbetsgivare – i andra fall än de som omfattas av reglerna om begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen – svarar för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller det liknande utrymme där han är verksam.

Bestämmelsen om rätt till en rökfri arbetsmiljö kommer givetvis att medföra att rökning inte kan äga rum i ett flertal arbetslokaler. Arbetsgivaren har dock möjlighet att hänvisa rökare till särskilt avsatta rökrum. En förutsättning är i sådana fall att ventilationen är tillfredsställande så att det inte kommer in tobaksrök i andra arbetslokaler.

En praktisk fråga som kan uppkomma vid tillämpning av bestämmelsen är om rökning skall få äga rum i enskilda arbetsrum. Något generellt svar går inte att lämna på denna fråga. En första förutsättning för att så får ske – i det fall någon motsätter sig rökning på en arbetsplats – bör vara att ventilationen är sådan att det inte kommer in tobaksrök i lokaler som används av icke-rökare. Detta ansvarar arbetsgivaren för. I sista hand ankommer det på tillsynsmyndigheterna att göra dylika avvägningar.

Det bör ankomma på Yrkesinspektionen lokalt och Arbetarskyddsstyrelsen centralt att svara för tillsynen.

8 Marknadsföring av tobaksprodukter

Regeringens förslag: I tobakslagen tas in en ny bestämmelse som innebär att det vid marknadsföring av en tobaksvara är förbjudet att använda en kommersiell annons i periodisk skrift eller annan därmed jämförbar skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig.

År 1979 trädde lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror (tobaksreklamlagen) och lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker (alkoholreklamlagen) i kraft.

Till grund för dessa lagar låg Tobaks- och alkoholreklamutredningens betänkande Reklamen för alkohol och tobak (SOU 1976:63). I båda lagarna uppställdes grundläggande krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring av tobak respektive alkoholdrycker. Kraven innebar att en reklam- eller annan marknadsföringsåtgärd som är påträngande, uppsökande eller som uppmuntrar till bruk av alkohol eller tobak inte får företas. Lagarna innehöll specialregler i fråga om kommersiella annonser i tryckta periodiska skrifter. I alkoholreklamlagen intogs vid lagens införande ett förbud mot sådan annonsering vad avser spritdrycker, vin eller starköl. Något motsvarande förbud beträffande tobaksvaror upptogs inte i tobaksreklamlagen. Det krävdes dock att en tobaksannons skulle återge en sådan varningstext och innehållsdeklaration som skulle finnas på en tobaksvaras förpackning enligt lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror (3 § tobaksreklamlagen). Som skäl för att de svenska tobaksreglerna gjordes mindre restriktiva än motsvarande alkoholregler anfördes i den proposition (prop. 1977/78:178) som föregick lagstiftningen bl.a. att handeln med tobaksvaror i princip är helt fri och att det råder en mer markant konkurrens på tobaksområdet. Vid ett annonsförbud för tobaksvaror fanns det en uppenbar risk för att de svenska producenterna skulle komma i ett sämre läge än de utländska. Det pekades på att de utländska tillverkarna bl.a. genom annonsering i utländsk press med spridning i Sverige kunde påverka den svenska marknaden och att svenskar som turistade utomlands kom i kontakt med marknadsföringsåtgärder för utländska tobaksmärken. Det fanns också en risk för smygreklam från utländska företags sida.

Reklamlagarna anknöt till marknadsföringslagen (1975:1418) på det sättet att en marknadsföringsåtgärd som stred mot lagarna skulle anses vara otillbörlig mot konsumenterna vid tillämpning av marknadsföringslagens generalklausul mot otillbörlig marknadsföring.

Reglerna rörande kommersiella annonser i tryck föregicks av att det år 1974 infördes stöd för en sådan reglering i 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen (TF). Där slogs i punkt 1 fast att utan hinder av TF gäller vad i lag är stadgat om förbud mot kommersiell annons i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholfhaltiga drycker eller tobaksvaror. Frågan om innebörden av begreppet tobaksvaror och alkoholfhaltiga drycker behandlades i förarbetena till nämnda bestämmelse. Tillämpningsområdet för undantagsbestämmelserna avgränsades härvid av föredragande statsrådet enligt följande (prop. 1973:123 s. 45). De varor som skulle kunna drabbas av inskränkningar såvitt avser reklam skulle noggrannt anges i TF. Utredningen använde i sitt förslag "alkoholfhaltiga drycker" varmed avsågs drycker som innehåller någon del alkohol, och "tobaksvaror" varmed avsågs såväl cigarrer, cigariller,

cigaretter och röktnak som tuggtnak och snus. Föredraganden fann det naturligt att en bestämmelse i TF angående reklamförbud får avse alla drycker som innehåller någon del alkohol och alla varor med tnak som beståndsdel men inga artiklar härutöver och ansåg liksom utredningen att den krets av varor som således kunde undantas från TF:s exklusivitet borde beskrivas med uttrycken alkoholhaltiga drycker och tnaksvaror.

Konsumentverket utfärdade år 1979 efter samråd med Socialstyrelsen vissa riktlinjer för tillämpningen av tnaksreklamlagen. Riktlinjerna skärptes år 1986 sedan riksdagen hade behandlat ett antal motioner om reklamförbud. Enligt riktlinjerna får vissa former av marknadsföring av tnaksvaror inte förekomma. Hit hör direktreklam och andra åtgärder som innebär en direkt hänvändelse till konsumenter, reklam på biografier eller teatrar, reklam via etermedier, utomhusreklam (med undantag för skyltning vid säljställen), reklam inom idrottsanläggningar, sjukhus eller ungdomslokaler, pristävlingar och rabattmärkeserbjudanden m.m. Annonser för tnaksvaror får inte heller, enligt riktlinjerna, finnas i sporttidningar eller på dagspressens sportsidor, på omslaget till populärpress och i tidningar vars läsekrets till stor del utgöres av ungdomar.

I samband med att riktlinjerna skärptes år 1986 åtog sig tnaksbranschen att genomföra vissa egenåtgärder. Bland annat bildades Tnaksbranschföreningens Granskningsnämnd (TGN) med representanter för såväl industrin som det allmänna och under ledning av fristående juridisk expertis. Nämnden granskar kontinuerligt all tnaksreklam som riktar sig till konsumenter och vakar över att bolagen följer riktlinjerna. TGN gör även principiella och vägledande uttalanden i tolkningsfrågor. Om nämnden finner att en viss åtgärd strider mot riktlinjerna kan det felande företaget åläggas att betala en bot om 10 000 kr samt att omgående upphöra med åtgärden.

Det har också inrättats en särskild instans som granskar skyltningen vid säljställen, Detaljhandelns Tnaks skyltningsråd.

Genom ändring år 1991 i tnaksreklamlagen (prop. 1990/91:149, bet. 1990/91:KU39, rskr. 1990/91:370) infördes en bestämmelse enligt vilken det vid marknadsföring av tnaksvara inte fick användas kommersiell annons i ljudradio- eller televisionsprogram. Motsvarande ändring beträffande marknadsföring av alkoholdryck företogs i alkoholreklamlagen.

År 1992 beslutades en ny ändring i tnaksreklamlagen (prop. 1992/93:75, bet. 1992/93:KU12, rskr. 1992/93:117) enligt vilken vad som gällde för marknadsföring av tnaksvara i ljudradio- eller televisionsprogram skulle vidgas till att gälla alla satellitsändningar som omfattades av den samtidigt införda lagen (1992:1356) om satellitsändningar av televisionsprogram till allmänheten. Bestämmelsen tillkom på grund av att EG:s s.k. TV-direktiv (rådets direktiv 89/522/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television) som innefattas i EES-avtalet (avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet) skulle införlivas med svensk rätt. Den träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Motsvarande

ändring beslutades beträffande marknadsföring av alkoholdrycker i alkoholreklamlagen.

Tobaksutredningen föreslog i sitt betänkande att det skulle införas förbud mot reklam som avser tobaksvaror och som riktar sig till konsumenter liksom för i stort sett all annan sådan marknadsföring. Utredningen föreslog vidare att reklam och annan försäljningsfrämjande verksamhet som avser annat än tobaksvaror inte skulle få utformas så att den var påtagligt ägnad att främja avsättningen av tobaksvarorna. Härigenom skulle en del former av s.k. förtäckt tobaksreklam eller smygreklam bli förbjuden, bl.a. vissa fall då namnet på en tobaksprodukt används som beteckning på en vara eller en tjänst utanför tobaksområdet. Till följd av dessa bestämmelser skulle tobaksreklamlagen upphävas.

I tobakslagspropositionen föreslogs att bestämmelserna om marknadsföring i tobaksreklamlagen skulle överflyttas till tobakslagen i stort sett oförändrade. Som skäl för att inte i lag införa något förbud mot tobaksreklam anfördes att riksdagen gett regeringen till känna att något förbud mot tobaksreklam inte borde införas innan man inom EG nått enighet om ett motsvarande förbud (bet. 1990/91:SoU23, rskr. 1990/91:376). EG:s ställningstagande borde därför enligt regeringens mening avvaktas.

Med anledning av propositionen framfördes i ett stort antal motioner krav på tillkännagivanden om förbud mot tobaksreklam. I flera av dessa begärdes också tillkännagivanden om förbud mot s.k. dold reklam.

Socialutskottet, som tillstyrkte lagförslaget, uttalade att en viktig åtgärd, inte minst för att motverka bruket av tobak bland barn och ungdom var införandet av ett reklamförbud för tobaksprodukter. Ett förbud mot tobaksreklam var enligt utskottets mening ett sätt att för barn och ungdomar tydliggöra samhällets syn på tobaksbruk. Ett skäl som talade för förbud var enligt utskottet att tobaksreklamen bidrar till att försvaga medvetandet om tobakens skadlighet och håller myten levande om tobaken som en harmlös produkt. Ett annat skäl var att olika vetenskapliga rapporter pekar i en och samma riktning, nämligen att tobaksreklam leder till ökad konsumtion av tobak och att ett förbud mot reklam bidrar till att minska eller i vart fall dämpa tobaksbruket. Utskottet ansåg att det på goda grunder kan antas att tobakskonsumtionen även i Sverige skulle minska om ett reklamförbud införs. Regeringen borde därför snarast återkomma till riksdagen med lagförslag som förbjuder direkt reklam för tobaksprodukter. Förbudet borde enligt utskottets mening ges en liknande utformning som det som gäller för alkoholdrycker.

Utskottet ansåg att frågan om förtäckt reklam t.ex. genom att använda samma varumärke för tobak och andra varor måste övervägas ytterligare av regeringen.

Riksdagen, som antog lagförslaget, beslöt att ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om reklamförbud mot tobaksprodukter.

Skäl för regeringens förslag: Riksdagen har gett regeringen tillkänna att man önskar förbud mot tobaksreklam och att förslaget bör ges en liknande utformning som det som gäller för alkoholdrycker. Riksdagen ansåg emellertid att frågan om förtäckt reklam borde övervägas ytterligare av regeringen.

Innan vi går in på innebörden av riksdagens önskemål kan det vara lämpligt att se närmare på vilka olika typer av marknadsföringsåtgärder som förekommer och hur de träffas av den nuvarande regleringen för marknadsföring av tobaksvaror.

Begreppet marknadsföring omfattar i svensk rätt sedan en ändring i marknadsföringslagen 1992 (SFS 1992:1361) inte bara som tidigare avsättningsfrämjande utan även inköpsfrämjande åtgärder. Lagändringen är en följd av EES-avtalet och träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Marknadsföringsåtgärder innefattar således reklam eller andra kommersiella åtgärder som sker i avsättnings- eller inköpsfrämjande syfte. Med reklam avses meddelanden som syftar till att åstadkomma eller främja avsättning av varor eller tjänster m.m. i kommersiell verksamhet. Exempel på reklamåtgärder är annonser i press, radio och TV samt på film, affischer och annan skyltning utomhus, i butiker, och på mässor m.m., trycksaker avsedda för direktutdelning, tryck på förpackningar och textilier m.m. samt dekaler med varumärken på bilar och annat.

Exempel på marknadsföringsåtgärder som inte utgör reklam är utdelning av varuprover och presenter, pristävlingar, realisationer, exponering av vara på utställning, ambulerande försäljning, försäljning från stånd utanför butiker och annat saluhållande.

Förtäckt reklam kan förekomma i många former. Ett exempel är att en tobaksvara avbildas i reklam för andra produkter eller annat. En annan relativt vanligt förekommande typ av av förtäckt reklam är att ett varumärke som är inarbetat för t.ex. en tobaksprodukt används för varor utanför tobaksområdet, för tjänster eller för annat (brand stretching). En produkt kan vidare användas som rekvisita i filmer och dylikt – varuplacering – eller omnämnas i en tidningsartikel på ett sådant sätt att det är ägnat att främja avsättningen av varan. Även detta kan utgöra förtäckt reklam.

I tobakslagen övertogs som tidigare nämnts de bestämmelser beträffande marknadsföring av tobaksvaror som fanns i tobaksreklamlagen. Enligt dessa gäller att näringsidkare som marknadsför tobaksvara till konsumenter skall iaktta särskild måttfullhet. Marknadsföring som är påträngande, uppsökande eller som uppmanar till bruk av tobak får inte förekomma.

Förarbetena till tobaksreklamlagen behandlar vad kravet på måttfullhet skall avse (se prop. 1977/78:178). Regleringen borde enligt utredningen utgå från två principer. Den ena är att de stora grupper av befolkningen som använder alkohol och tobak måste i ändamålsenliga former få tillgång till relevant produktinformation. Den andra är att man av näringsidkarna bör kräva stark begränsning och stark återhållsamhet såväl när det gäller reklamens spridningsvägar och innehåll m.m. som när det gäller andra marknadsföringsmetoder. Förbud borde vara möjligt både mot spridningsvägar som inte kan godtas och mot olämpligt innehåll i budskap som förs fram på tillåtna vägar. Förbud borde även vara möjligt mot vissa andra marknadsföringsmetoder som framstår som olämpliga mot bakgrund av regleringens syfte. I motsats till vad som ansågs särskilt

måttfullt ställdes säljaktiviteter som gentemot konsumenterna bedrivs på ett påträngande, uppsökande, övertalande eller i annat hänseende mer aktivt sätt. Beträffande reklamens spridningsvägar uttalades att reklam inte borde få förekomma i medier med stor genomslagskraft som TV, radio, film och ungdomstidningar. Utomhusreklam och direktreklam, dvs. meddelanden som skickas direkt till konsumenten, ansågs påträngande och borde inte tillåtas. Beträffande innehållet anfördes att budskapen bör begränsas till klara fakta och vara sakliga. Värdeomdömen får inte färga framställningen. Säljfrämmande åtgärder som pristävlingar, varuprov och presenter, allt riktat till allmänheten, ansågs i princip oförenliga med kravet på särskild måttfullhet. Också vid den del av marknadsföringen som utgörs av själva saluhållandet borde iakttas en högre grad av återhållsamhet. Föredragande statsrådet uttalade som exempel på sådana reklamformer som skulle komma att träffas av förbudet mot de ovan nämnda marknadsföringsåtgärderna reklam på allmänna platser, på sjukhus, i lokaler för ungdom och vid idrottstävlingar, reklam som sänds eller delas ut direkt till konsumenterna samt reklam i radio, television och på film.

Vissa riktlinjer för tillämpningen av 1978 års lag har utfärdats av Konsumentverket efter samråd med Socialstyrelsen. Riktlinjerna skärptes år 1986. Enligt riktlinjerna får vissa former av marknadsföring av tobaksvaror inte alls förekomma. Hit hör direktreklam och andra åtgärder som innebär en direkt hänvändelse till konsumenter, reklam på biografer eller teatrar, reklam via etermedier, utomhusreklam (med undantag för skyltning vid säljställen), reklam inom idrottsanläggningar, sjukhus eller ungdomslokaler, pristävlingar och rabattmärkeserbjudanden m.m. Annonser för tobaksvaror får inte heller, enligt riktlinjerna finnas i sporttidningar eller på dagspressens sportsidor, på omslaget till populärpress samt i tidningar vars läsekrets till stor del utgöres av ungdomar (KOVFS 1986:2).

Genom ändring år 1991 intogs i tobaksreklamlagen en bestämmelse om förbud mot kommersiell annons i ljudradio- eller televisionsprogram. Förbudet vidgades genom en bestämmelse som ännu ej trätt i kraft till att gälla vissa satellitsända TV-program.

Av den nu lämnade redogörelsen framgår att den nuvarande regleringen av marknadsföringen av tobaksvaror på ett väsentligt sätt inskränker de flesta av de ovan beskrivna formerna av reklam eller andra marknadsföringsåtgärder avseende tobaksvaror. I tobaksutredningens förslag anfördes att tobaksreklamlagen och de övriga vidtagna åtgärderna (Konsumentverkets riktlinjer och olika egenåtgärder) haft positiva effekter när det gäller att motverka alltför påträngande tobaksreklam men att det alltför ofta förekommer en omfattande tobaksreklam framförallt i form av annonser.

Enligt riksdagens tillkännagivande bör ett förslag om förbud mot tobaksreklam ges en liknande utformning som det som gäller för alkoholdrycker. Marknadsföring av alkoholdrycker regleras som tidigare nämnts i alkoholreklamlagen. Denna lag har samma principiella uppbyggnad som den tidigare gällande tobaksreklamlagen vars regler

överförts till tobakslagen. Lagen avser näringsidkares marknadsföring av alkoholdrycker till konsumenter. Således omfattas inte reklam i tidigare säljled. I lagen föreskrivs – i likhet med vad som nu på motsvarande sätt gäller tobaksvaror enligt 12 § första stycket tobakslagen – att näringsidkare som marknadsför alkoholdryck till konsumenter skall iaktta särskild måttfullhet. Reklam eller annan marknadsföring som är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av alkohol får inte förekomma. I lagen finns vidare förbud mot att vid marknadsföring av alkoholdryck använda kommersiell annons i ljudradio- eller televisionsprogram. I 12 § andra stycket tobakslagen finns ett motsvarande förbud vid marknadsföring av tobaksvaror. Reglerna om marknadsföring i ljudradio- eller televisionsprogram fanns som tidigare nämnts inte med i den ursprungliga lydelsen av alkoholreklamlagen.

I alkoholreklamlagen finns vidare ett förbud mot att vid marknadsföring av spritdryck, vin eller starköl använda kommersiell annons i periodisk skrift eller annan därmed jämförbar skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Detta gäller dock ej i fråga om skrift som tillhandahålls endast på försäljningsställe för sådan dryck. Förbudet fanns med redan vid lagens införande. Som tidigare redogjorts för togs av hänsyn till den svenska tobaksindustrin inte något motsvarande förbud in i tobaksreklamlagen. Regeringen tolkar riksdagens uttalande som att riksdagen velat ha en motsvarande reglering för tobakens del. Riksdagens beslut skulle alltså avse ett förslag till förbud mot annonsering av tobaksvaror.

I tobakslagspropositionen anförde föredragande statsrådet som ovan nämnts att EG:s ställningstagande beträffande tobaksreklam borde avvaktas. Han erinrade härvid om att socialutskottet i betänkande 1990/91:SoU23 rörande den s.k. folkhälsopropositionen (prop. 1990/91:175) anfört att förbud mot tobaksreklam inte bör införas innan man inom EG nått enighet om ett motsvarande förbud och att riksdagen gett regeringen tillkänna vad utskottet anfört. EG-kommissionen har nyligen förelagt Rådet ett förslag till EG-direktiv om förbud mot tobaksreklam (COM(92) 196 final-SYN 194). Fem medlemsstater Storbritannien, Tyskland, Nederländerna, Grekland och Danmark har dock motsatt sig förslaget. De anser att ett annonsförbud inte minskar tobaksanvändningen. Det är ovisst om EG inom överskådlig tid kommer att fatta något beslut i frågan.

Regeringen föreslår emellertid mot bakgrund av riksdagens senaste uttalande att en bestämmelse om förbud mot annonsering i periodiska skrifter tas in i tobakslagen. Bestämmelsen bör utformas som ett förbud mot kommersiell annonsering för tobaksvaror.

En närmare redogörelse för vad som omfattas av förbudet liksom vad som avses med begreppet kommersiell annons lämnas i specialmotiveringen. Det bör dock redan här framhållas att under begreppet inte faller s.k. åsiktsannonsering om tobaksvaror.

Det föreslagna förbudet begränsas till att avse annonsering i tidningar, tidskrifter och därmed jämförliga tryckalster.

I alkoholreklamlagen föreskrivs undantag från annonsförbudet för sådan skrift som tillhandahålls endast på försäljningsställe för den dryck som marknadsföringen avser. Med försäljningsställe avses här exempelvis restauranger och Systembolagets butiker. Som motiv för bestämmelsen anfördes det väsentliga i att information kan lämnas på försäljningsställe för varan (prop. 1977:178). Det underströks dock att även den annonsering som kan förekomma i sådan form skall präglas av särskild måttfullhet. Enligt vår mening är dock förhållandena annorlunda när det gäller försäljning av tobaksvaror. Sådana varor säljs i stort sett överallt såsom t.ex. i livsmedelsaffärer, kiosker, bensinstationer, gatukök m.fl. försäljningsställen. Ett undantag från annonsförbudet på försäljningsställen skulle därför enligt vår mening föra för långt. Vi föreslår därför inte något sådant undantag.

Med den föreslagna utformningen av annonsförbudet för tobaksvaror försvinner behovet av bestämmelsen i 13 § tobakslagen att en annons vid marknadsföring av tobaksvara i periodisk skrift skall återge varningstext och innehållsdeklaration. Bestämmelsen bör därför utgå.

Frågan om eventuell reglering av förtäckt reklam för tobaksvaror är av komplicerad natur och kräver ytterligare överväganden. Den behandlas därför inte i denna proposition.

9 Produktkontroll

Regeringens förslag: Möjligheten att meddela föreskrifter om att tillverkare och importörer av tobaksvaror skall utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror har hälsovådliga effekter tas bort. Socialstyrelsen skall inom ramen för sitt tillsynsansvar i förekommande fall utreda hälsovådligheten hos tobaksvaror. En bestämmelse införs enligt vilken tillverkare och importörer av tobaksvaror skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, till Socialstyrelsen lämna de uppgifter om tobaksvaror som behövs för att varornas hälsorisker skall kunna bedömas.

Bakgrund

Enligt lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror fanns det möjlighet att föreskriva att förpackningar till tobaksvaror skulle ha text som lämnar upplysning om hälsorisker förbundna med bruk av tobak (varningstext) och en deklaration som lämnar uppgift om skadliga ämnen som varan innehåller eller ger upphov till (innehållsdeklaration). Ansvar för att varningstext och innehållsdeklaration var riktig åvilade tillverkaren, eller i fråga om importvaror, importören. Socialstyrelsen hade också, såsom tillsynsmyndighet enligt nämnda lag, rätt att på anfordran få de upplysningar och handlingar som behövdes för att kunna besluta vad en varningstext eller innehållsdeklaration skulle innehålla. Bestämmelsen gav också Socialstyrelsen rätt

att, för att möjliggöra en kontroll av att de uppgifter som lämnats i innehållsdeklarationen var riktiga, få del av de analyser av tobaksvarans innehåll som måste ha tagits fram som grund för uppgifterna i deklara-tionen. Någon skyldighet för tillverkaren eller importören att själv utreda de kemiska och toxikologiska egenskaperna fanns däremot inte. Lagen (1985:426) om kemiska produkter enligt vilken den som tillverkar eller importerar en kemisk produkt, genom egna undersökningar eller på annat sätt, skall se till att det finns tillfredställande utredning för bedömning av vilka hälsoskador produkten kan orsaka är enligt förordningen (1985:835) om kemiska produkter inte tillämplig på tobaksvaror.

I tobakslagspropositionen föreslogs i enlighet med Tobaksutredningens förslag att i 15 § tobakslagen skulle införas en bestämmelse enligt vilken tillverkare eller importör av tobaksvara skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, genom egna undersökningar eller på annat sätt utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos varan har hälsovådliga effekter. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall till-verkaren eller importören också redovisa undersökningsresultat och andra uppgifter som kan behövas för att bedöma varornas hälsorisker.

Vid riksdagsbehandlingen yrkade Nils Nordh (s) i en motion att riksdagen skulle besluta ändra lydelsen i den föreslagna bestämmelsen. Han anförde bl.a. följande. Det är rätt att avkräva tillverkare och importörer uppgifter om innehållet i produkterna. Att däremot begära av tobaksindustrin att den skall utreda toxikologiska egenskaper och hälsovådligheten kan inte leda annat än fel. Resultatet kan bara bli att bolagen beställer tillrättalagda konsultrapporter, eller möjligen kräver egna rapporter utan egentligt värde. Den enda rimliga vägen är att avkräva bolagen ett underlag som sedan får värderas från hälsosynpunkt av opartisk myndighet.

I socialutskottets betänkande, där utskottet tillstyrkte lagförslaget, anfördes bl.a. att utskottet delade de synpunkter som framfördes i motionen. Det borde enligt utskottets mening inte ankomma på tobaksin-dustrin att själv utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror har hälsovådliga effekter utan detta borde åligga en opartisk myndighet. Utskottet uttalade vidare att möjligheten att utfärda föreskrifter om undersökningar med stöd av 15 § inte får användas på ett sätt som skapar konflikter med Sveriges handelsätaganden enligt internationella överenskommelser. Det var enligt utskottets mening därför av vikt att såväl EG:s regler på detta område som internationella handelsöverenskommelser av andra slag beaktas innan sådana föreskrifter meddelas. Riksdagen, som antog propositionsförslaget, beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört.

Skäl för regeringens förslag: Socialutskottet har uttalat att det inte bör ankomma på tobaksindustrin att själv utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna har hälsovådliga effekter. Detta bör i stället åligga en opartisk myndighet. Utskottet har önskat en lagreglering i enlighet härmed.

Regeringen anser i enlighet med riksdagens önskemål att skyldigheten för tillverkare och importörer att utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror har hälsovådliga effekter bör upphöra.

Ett syfte med regleringen i 15 § har varit att de undersökningsresultat som redovisas skall kunna läggas till grund för innehållsdeklarationer. Enligt vad som gällde enligt lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration för tobaksvaror hade tillsynsmyndigheten, Socialstyrelsen, rätt att från tillverkaren eller importören på anfordran få de upplysningar och handlingar som behövdes för tillsyn enligt lagen. Således hade myndigheten rätt att få de upplysningar som behövdes för att kunna besluta vad en innehållsförteckning skulle innehålla. Regleringen gav också tillsynsmyndigheten rätt att i syfte att kontrollera att de uppgifter som lämnas i innehållsdeklarationen var riktiga få del av de analyser av tobaksvarans innehåll som måste ha tagits fram som grund för uppgifterna i deklarationen.

Den beskrivna regleringen om tillsyn enligt lagen om varningstext och innehållsdeklaration för tobaksvaror har i stort sett oförändrad överförs till tobakslagen. Socialstyrelsen har i lagtexten angetts som tillsynsmyndighet för varningstexter m.m. (18 §). Socialstyrelsen är enligt tobakslagen även tillsynsmyndighet när det gäller reglerna om produktkontroll i 16 och 17 §§. Inom ramen för dessa tillsynsuppgifter har Socialstyrelsen möjlighet att meddela förelägganden och förbud (19 §) och har rätt att på begäran få de upplysningar som behövs för tillsynen (21 §). Även om ansvaret för att en innehållsdeklaration är riktig primärt åvilar tillverkaren eller importören har Socialstyrelsen genom sitt tillsynsansvar det yttersta ansvaret för att reglerna om innehållsdeklaration tillämpas på ett riktigt sätt. På motsvarande sätt skall Socialstyrelsen på grund av sitt tillsynsansvar enligt 16 § tillhandagå regeringen när så behövs för att få fram utredningar och undersökningsresultat. Det är mot denna bakgrund naturligt att uppgiften att – i enlighet med riksdagens önskemål – som opartisk myndighet i förekommande fall utreda tobaksvarors hälsovådlighet läggs på Socialstyrelsen. Myndigheten torde i huvudsak redan nu ha den kompetens som erfordras för uppgiften. I vissa fall kan det dock bli aktuellt att anlita experthjälp.

Den nu beskrivna utredningsuppgiften får anses ligga inom ramen för det tillsynsansvar Socialstyrelsen redan i dag har enligt tobakslagen. Någon särskild bestämmelse behövs därför inte.

För att betona vikten av att tillverkare eller importör av tobaksvara skall lämna underlag för Socialstyrelsens bedömningar av hälsovådligheten av tobaksvaror bör detta särskilt föreskrivas. Det bör ankomma på regeringen att lämna närmare föreskrifter beträffande uppgiftsskyldigheten.

10 Kostnader och ikraftträdande

Regeln om förbud mot rökning i lokaler där offentliga tillställningar och allmänna sammankomster anordnas kan leda till vissa kostnader för de lokalansvariga, framför allt i de fall då särskilda rökutrymmen inrättas. Många av de byggnader som omfattas av de nya reglerna torde dock redan i dag vara försedda med rökrum. Vad som kan behöva göras är att

i en del fall förbättra ventilationsförhållandena. Det bör dock noteras att lagen inte uppställer krav på inrättande av rökrum. Även om inrättande av rökrum kan medföra vissa omedelbara kostnader leder rökförbud generellt sett till minskade utgifter för ventilation, städning m.m. Vad nu sagts kan i viss utsträckning också gälla för arbetsgivare.

Socialstyrelsens mer uttalade roll för att bevaka tobaksvarors hälsovärdighet kan inte antas medföra någon kostnadsökning av betydelse.

Den utökade tillsynsverksamhet som föranleds av lagändringarna torde komma att orsaka vissa merkostnader. Det gäller särskilt i fråga om övervakning av arbetsmiljöer. Några säkra uppskattningar av dessa kostnader torde inte kunna göras. Som redan anförts i tobakslagspropositionen har emellertid tillsynsmyndigheterna redan i dag näraliggande uppgifter. Det får därför antas att de extra kostnaderna kan begränsas.

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1994.

11 Specialmotivering

1 §

Ändringarna motiveras av införandet av rökförbud på skolgårdar och områden utomhus som ansluter till förskolor eller fritidshem samt av att arbetsplatsregleringen skärpts i syfte att garantera den enskilde arbetstagaren en rätt till en rökfri arbetsmiljö.

2 § första stycket 1

Ändringen innebär att denna punkt tillförs en bestämmelse om förbud mot rökning på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Som tidigare framhållits är dessa platser de enda utomhusmiljöer som regleras i lagen. Bestämmelsen innebär bl.a. att s.k. rökrutor inte får förekomma.

Med skolgårdar avses här gårdar i anslutning till grund- eller gymnasieskolor. Med områden utomhus vid förskolor och fritidshem avses motsvarande områden vid daghem, fritidshem och liknande inrättningar för barnomsorg. Det krävs alltså att ett område – till följd av inhägnad eller liknande – klart uppfattas som hörande till en skola eller till en inrättning för barnomsorg. Endast förskolor och fritidshem bör omfattas i detta sammanhang. Det skulle föra för långt att reglera förhållandena t.ex. vad gäller uteplatser i anslutning till familjedaghem. Frågan har diskuterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5).

Av 6 § andra stycket framgår att det finns vissa möjligheter att avvika från rökförbudet på dessa utomhusområden.

2 § första stycket 5–6 och andra stycket

Punkterna liksom andra stycket är nya. Bestämmelserna har avfattats i enlighet med Lagrådets önskemål. Punkterna 5 och 6 ersätter de nuvarande bestämmelserna i 3 § första och andra styckena enligt vilka det i lokaler där en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst anordnas och i andra lokaler dit allmänheten har tillträde skall, om miljön

inte är rökfri, finnas områden där rökning är förbjuden. De nya bestämmelserna innebär den förändringen att det skall vara förbjudet att röka i sådana lokaler.

Hänvisningen i nuvarande 3 § till allmänna ordningsstadgan (1956:617) och lagen om allmänna sammankomster (1956:618) för innebörden av begreppen offentlig tillställning respektive allmän sammankomst har i 2 § 5 ersatts av hänvisningar till 2 kap. 1–3 §§ ordningslagen (1993:000). Detta medför inte någon ändring i sak beträffande tillämpningsområdet. Bestämmelsen omfattar alltså samma tillställningar och sammankomster som nu omfattas av 3 §.

Tillämpligheten av bestämmelserna i respektive punkt har avgränsats i enlighet med vad som motsvarar 3 § tredje stycket i lagens nuvarande lydelse. För tillställningar som äger rum i utrymmen som omfattas av 2 § 1–4 gäller i stället de bestämmelserna. Det innebär att sådana lokaler omfattas av rökförbud även under tid då t.ex. en offentlig tillställning inte pågår. Bestämmelserna i punkterna 5 och 6 gäller enligt andra stycket inte serveringslokaler i restauranger och andra serveringsställen. Dessa lokaler omfattas – med undantag för fall som avses i 2 § 1–4 – enbart av regleringen i 4 §. För offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster som anordnas på restaurang gäller därför liksom tidigare, den särskilda bestämmelsen i 4 § andra stycket. Serveringslokaler i restauranger och andra serveringsställen som inte har mer än femtio sittplatser omfattas inte av någon regel om begränsning av rökning.

Av 6 § framgår att det finns möjlighet att inrätta röktrum och i övrigt avvika från bestämmelserna i punkt 5 och 6.

4 §

Ändringen i paragrafen är av redaktionell karaktär.

I andra stycket regleras, i andra fall än som avses i 2 § 1–4, exklusivt den begränsning som gäller för rökning i serveringslokaler på restauranger och andra serveringsställen. Begränsningen gäller enbart om det finns mer än 50 sittplatser.

5 §

Ändringen i paragrafen är av redaktionell karaktär.

6 §

I första stycket görs en konsekvensändring som ger en möjlighet att göra undantag även från de i 2 § 5–6 upptagna förbuden mot rökning.

Ändringen i första meningen av andra stycket är av redaktionell karaktär. För de i 2 § 5–6 upptagna miljöerna gäller alltså möjligheten att under de i detta stycke angivna förutsättningarna avvika från de bestämmelser som reglerar rökningen där.

I andra meningen av andra stycket ges möjlighet att om det finns särskilda skäl avvika från det i 2 § 1 angivna förbudet mot rökning på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Det innebär närmast att det kanske inte finns anledning att upprätthålla förbudet t.ex. under sommarsemestrar eller längre helger.

Ändringen i paragrafen är av redaktionell karaktär.

8 §

Ändringen i paragrafen innebär att skyldigheten för arbetsgivare och arbetstagare att samverka för att få till stånd en rökfri arbetsmiljö ersätts av en skyldighet för arbetsgivaren att svara för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller liknande utrymme där arbetstagaren är verksam.

Begreppen arbetstagare och arbetslokal eller annat utrymme har samma innebörd som i paragrafens nuvarande lydelse.

Bestämmelsen är inte tillämplig på sådana lokaler och andra utrymmen som omfattas av 2 och 4 §§. Således gäller bestämmelsen exempelvis inte för skollokaler, lokaler avsedda för sjukvård eller sådana butikslokaler dit allmänheten har tillträde. Däremot kommer den att omfatta bl. a. kontor och personalutrymmen i anslutning till butiker och postkontor m.m.

Inte heller för serveringslokaler på restaurang eller andra serveringsställen gäller denna bestämmelse. De begränsningar som gäller för rökning i denna typ av lokaler regleras – med undantag för fall som avses i 2 § 1–4 – uteslutande i 4 § andra stycket. Däremot torde bestämmelsen bli tillämplig på kök och personal- och förrådsutrymmen på restauranger. Motsvarande gäller för liknande utrymmen på hotell.

Med att en arbetstagare är verksam i en arbetslokal etc. avses att han mer regelmässigt arbetar där eller att han i vart fall arbetar där under viss tid, t.ex. i en sammanträdeslokal. Bestämmelsen är inte tillämplig om han tillfälligt passerar eller uppehåller sig i en sådan lokal även om det sker som ett led i arbetet.

I paragrafen läggs en skyldighet på arbetsgivaren att svara för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller det liknande utrymme där han är verksam. Syftet med bestämmelsen är att skydda den som inte röker mot det obehag och de vådor den passiva rökningen kan medföra. Vill någon arbeta i en rökfri arbetsmiljö ankommer det på arbetsgivaren att sörja för att detta kan förverkligas. Vanligen torde det i en sådan situation finnas möjlighet att hänvisa rökare till rökrum eller något annat lämpligt utrymme. Lagen uppställer dock inte något generellt förbud mot rökning på en arbetsplats. Är de som är verksamma i en arbetslokal eniga om att rökning bör få ske föreligger inget hinder däremot.

Tillsynsmyndigheter för arbetsplatserna är Yrkesinspektionen och Arbetarskyddsstyrelsen vilket framgår av 18 §.

12 §

Paragrafen utökas med en regel om förbud mot att vid marknadsföring av tobaksvara använda kommersiell annons i periodisk skrift eller annan därmed jämförbar skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Bestämmelsen innebär som tidigare anförts att den nuvarande 13 § blir överflödig och därför bör upphävas.

Förbudsregleringen skiljer sig från motsvarande reglering för spritdrycker, vin eller starköl i lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker (alkoholreklamlagen) på så sätt att något undantag från förbudet inte görs för skrifter som tillhandahålls endast på försäljningsställen. Motiven till denna skillnad framgår av avsnitt 8.

I paragrafen har vidare gjorts en redaktionell förändring som innebär att de direkta förbuden mot att använda kommersiella annonser vid marknadsföring av tobaksvaror placeras i paragrafens första stycke. Detta har gjorts för att markera vilken vikt regeringen tillmäter dessa förbud. Bestämmelserna i den nuvarande paragrafens andra stycke har flyttats till ett andra stycke.

Begreppen kommersiell annons, periodisk skrift eller annan därmed jämförbar skrift förekommer nu i 13 § tobakslagen. Bestämmelserna i 13 § har, med endast redaktionella ändringar, överförts från tobaksreklamlagen. I prop. 1977/78:178 som låg till grund för tobaksreklamlagen och alkoholreklamlagen redogjordes för nämnda begrepp (s. 50-53).

I 1 kap. 9 § TF anges den ram inom vilken ingripanden får ske utan hinder av TF:s bestämmelser. Enligt denna föreskrift kan det i lag föreskrivas förbud mot kommersiell annons i tryckt skrift i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror. I förarbetena till denna bestämmelse (prop. 1973:123 s. 45) angavs att de varor som skulle kunna drabbas av inskränkningar såvitt avser reklam noggrant skulle anges i TF. Innebörden av begreppen alkoholhaltiga drycker och tobaksvaror angavs härvid vara alla drycker som innehåller någon del alkohol respektive alla varor med tobak som beståndsdel men inga artiklar härutöver. Det kunde vidare enligt nämnda proposition (prop. 1973:123 s. 46) inte komma ifråga att från tryckfrihetsförordningens tillämpningsområde undanta alla uppgifter i tryckt skrift som avsåg alkohol eller tobak och som kunde innebära att konsumtionen av sådana varor främjades. Endast meddelanden som hade rent kommersiell karaktär borde kunna undantas från tryckfrihetsförordningens exklusiva tillämpning. Uttrycket kommersiell annons borde tolkas på så sätt att det för det första skulle vara fråga om en framställning som kunde sägas ingå i en annons. Bestämningen innebar att redaktionell text alltså var tryggad enligt TF:s regler. I allmänhet förelåg inte några svårigheter att skilja annonser från den redaktionella texten. Den rent yttre utformningen borde inte vara ensamt utslagsgivande. Till annonser var givetvis att hänföra reklammeddelanden på bl.a. affischer och i broschyrer. För det andra skulle gälla att annonsen var kommersiell. Här låg dels att den utgjorde ett medel för marknadsföring av vara. Av meddelandet i annonsen skulle framgå att meddelandet var avsett att främja avsättning av en vara. Vidare innebar bestämningen att annonsmeddelandet skulle ha rent kommersiella förhållanden till föremål, dvs. avse näringsidkares näringsverksamhet eller där tillhandahållna vara.

Det kan förekomma framställningar som innefattar både reklam för en viss vara och opinionsbildande eller nyhetsförmedlande inslag (blandade meddelanden) varvid den del av annonsen som utgör reklam skall

behandlas som kommersiell annons. Vad som vanligen uppfattas som reklamannons kan också innehålla ett opinionsbildande inslag som inte skall omfattas av bestämmelserna om kommersiell annons.

Förbudet mot kommersiell annonsering gäller i första hand annonsering i periodisk skrift. Enligt 1 kap. 7 § TF avses härmed tidning, tidskrift eller annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplan är avsedd att under bestämd titel utges med minst fyra nummer eller häften årligen vilka skall utkomma vid skilda tillfällen. Till periodisk skrift räknas löpsedlar och bilagor som hör samman med tidningen eller tidskriften. Närmare bestämmelser om periodisk skrift finns i TF.

Förbudet att annonsera omfattar också annan skrift på vilken TF är tillämplig och som är jämförbar med periodisk skrift. Med jämförbar avses ordningen för skriftens utgivning. Härigenom görs annonsförbudet tillämpligt på tidningar och tidskrifter som utkommer periodiskt utan att utgivningen uppgår till fyra nummer per år. Att en skrifts titel mellan utgivningarna ändras behöver inte innebära att annonsförbudet inte blir tillämpligt. Däremot omfattas inte affischer, reklambroschyrer, folders, etiketter, förpacknings- och emballagetryck, prislistor och liknande tryckalster. Sådana tryckalster omfattas givetvis dock av det i andra stycket angivna kravet på särskild måttfullhet vid marknadsföring av tobaksprodukter.

15 §

Ändringen innebär att paragrafen får ett annat innehåll. Det föreskrivs nu en skyldighet för tillverkare eller importör av tobaksvaror att, i den utsträckning regeringen bestämmer, till Socialstyrelsen lämna de uppgifter som behövs för att bedöma varornas hälsorisker.

I avsnitt 9 har redovisats de skäl som talar för att det bör ankomma på Socialstyrelsen att som opartisk myndighet i förekommande fall utreda hälsovärdligheten hos tobaksvaror. Uppgifterna skall vanligen ligga till grund för bedömningar rörande innehållsdeklarationer. Även när det gäller bedömningar rörande förbud enligt 16 § kan det bli aktuellt för en tillverkare eller importör att lämna uppgifter till Socialstyrelsen.

Uppgiftslämnandet kan t.ex. avse en redogörelse för innehållet i tobaksvarorna.

18 §

Paragrafens första stycke tillförs en ny punkt. Denna ändring innebär i sak att Yrkesinspektionen får lokalt ansvar och Arbetarskyddsstyrelsen centralt ansvar för de arbetslokaler som omfattas av 8 §. Vad som sagts i tobakslagspropositionen om tillsynsmyndigheternas närmare arbetsuppgifter gäller i tillämpliga delar tillsynen över de arbetslokaler som här avses.

Några större gränsdragningsproblem vad gäller tillsynen enligt paragrafen bör inte uppkomma. Yrkesinspektionens tillsyn över arbetsplatser gäller enbart lokaler och andra utrymmen som inte omfattas av den tillsyn som utövas av den kommunala nämnden.

Beträffande tillsynen över skolgårdar och områden utomhus som ansluter till förskolor och fritidshem gäller samma bestämmelser som för övriga miljöer i 2 § 1.

Ändringen i första stycket 2 b är av redaktionell karaktär och motiveras av att 3 § upphör att gälla.

Förslag till

Lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)

dels att 3 och 13 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1,2, 4-8, 12, 15 och 18 §§, rubrikerna närmast före 2 och 8 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

1 § På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen,
- begränsning av rökning i arbetslokaler,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen**2 § Rökning är förbjuden**

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom,

2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård, och

4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att användas av den som reser med sådana färdmedel.

Föreslagen lydelse

1 § På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak meddelas i denna lag bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler, utrymmen och områden utomhus,
- rätt till en rökfri arbetsmiljö,
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror,
- marknadsföring av tobaksvaror samt
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Begränsning av rökning i vissa lokaler, utrymmen och på vissa områden utomhus**2 § Rökning är förbjuden**

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på områden utomhus som ansluter till förskolor eller fritidshem,

2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård,

4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att användas av den som reser med sådana färdmedel,

5. i andra lokaler än sådana som avses i 1-4 samt 4 §, och där en allmän sammankomst eller en

4 § I hotell och andra inrättningar där tillfällig bostad yrkesmässigt upplåts, skall i ett visst antal av de rum eller liknande som upplåts rökning vara förbjuden. I fråga om sovkupéer och andra utrymmen som upplåts för tillfällig bostad på färdmedel i inrikes kollektivtrafik gäller i stället 2 §.

Restauranger eller andra serveringsställen som har mer än femtio sittplatser skall, om rökförbud ej föreligger enligt 2 §, ha sittplatser inom ett eller flera områden där rökning är förbjuden.

5 § Bestämmelserna i 2 och 3 §§ gäller inte i fråga om bostäder och andra lokaler för boende som inte är tillfälligt.

6 § Rökning är trots bestämmelserna i 2 § 2-4 tillåten i delar av de lokaler eller andra utrymmen som avses där, om dessa delar särskilt avsatts för rökning. Detsamma gäller lokaler som avses i 2 § 1 och som är upplåtna enbart för personal.

Avvikelse från 2-4 §§ får göras om det finns särskilda skäl därtill på grund av utrymmets beskaffenhet eller användningssätt eller av omständigheterna i övrigt.

7 § Den som i egenskap av ägare eller på annan grund disponerar över en lokal eller ett annat utrymme som omfattas av någon av bestämmelserna i 2-4 §§ svarar för att bestämmelserna följs.

offentlig tillställning enligt 2 kap. 1-3 §§ ordningslagen (1993:000) anordnas eller i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i ett sådant arrangemang, och

6. i andra lokaler än sådana som avses 1-5 och 4 §, och dit allmänheten har tillträde.

4 § I hotell och andra inrättningar där tillfällig bostad yrkesmässigt upplåts, skall i ett visst antal av de rum eller liknande som upplåts rökning vara förbjuden. I fråga om sovkupéer och andra utrymmen som upplåts för tillfällig bostad på färdmedel i inrikes kollektivtrafik gäller i stället 2 § 4.

Restauranger eller andra serveringsställen som har mer än femtio sittplatser skall, om rökförbud ej föreligger enligt 2 § 1-4, ha sittplatser inom ett eller flera områden där rökning är förbjuden.

5 § Bestämmelserna i 2 § gäller inte i fråga om bostäder och andra lokaler för boende som inte är tillfälligt.

6 § Rökning är trots bestämmelserna i 2 § 2-6 tillåten i delar av de lokaler eller andra utrymmen som avses där, om dessa delar särskilt avsatts för rökning. Detsamma gäller lokaler som avses i 2 § 1 och som är upplåtna enbart för personal.

Avvikelse från 2 och 4 §§ får göras om det finns särskilda skäl därtill på grund av utrymmets beskaffenhet eller användningssätt eller av omständigheterna i övrigt. Detta gäller i tillämpliga delar även sådana områden utomhus som avses i 2 § 1.

7 § Den som i egenskap av ägare eller på annan grund disponerar över en lokal, ett annat utrymme eller ett område utomhus som omfattas av någon av bestämmelserna i 2 och 4 §§ svarar för att bestämmelserna följs.

Om någon trots tillsägelse röker där rökning inte är tillåten, får denne avvisas.

Begränsning av rökning i arbetslokaler

8 § Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att arbetslokaler och liknande utrymmen i allt väsentligt blir rökfria. De skall särskilt verka för att de som vistas på en arbetsplats inte ofrivilligt utsätts för tobaksrök. Som arbetstagare räknas här personer som avses i 1 kap. 2 § första stycket och 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

12 § Näringsidkare som marknadsför tobaksvara till konsumenterna skall iakta särskild måtfullhet. I synnerhet gäller att reklam eller annan marknadsföring inte får vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobak.

Vid marknadsföring som avses i första stycket får inte användas kommersiella annonser i ljudradio- eller televisionsprogram. Detta gäller även sådana televisionssändningar som omfattas av lagen (1992:1356) om satellitsändningar av televisionsprogram till allmänheten och som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet).

15 § Tillverkare eller importör av tobaksvara skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, genom egna undersökningar eller på annat sätt utreda om de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos varan har hälsovådliga

Rätt till en rökfri arbetsmiljö

8 § I andra fall än som avses i 2 och 4 §§ svarar arbetsgivaren för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök i den arbetslokal eller liknande utrymme där arbetstagaren är verksam. Som arbetstagare räknas här personer som avses i 1 kap. 2 § första stycket och 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

12 § En näringsidkare som marknadsför tobaksvara till konsumenterna får inte använda kommersiella annonser i periodisk skrift eller i annan därmed jämförbar skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Inte heller får vid sådan marknadsföring användas kommersiella annonser i ljudradio- eller televisionsprogram. Detta gäller även sådana televisionssändningar som omfattas av lagen (1992:1356) om satellitsändningar till allmänheten och som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet).

Vid marknadsföring av tobaksvaror till konsumenterna på något annat sätt än som avses i första stycket skall en näringsidkare iakta särskild måtfullhet. I synnerhet gäller att reklam eller annan marknadsföring inte får vara påträngande, uppsökande eller uppmuntra till bruk av tobak.

15 § Tillverkare eller importör av tobaksvara skall, i den utsträckning som föreskrivs av regeringen, till Socialstyrelsen redovisa de uppgifter som behövs för att varornas hälsorisker skall kunna bedömas.

effekter. I den utsträckning som föreskrivs av regeringen skall tillverkaren eller importören också redovisa undersökningsresultat och andra uppgifter som kan behövas för att bedöma varornas hälso-risker.

18 § Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

2. Socialstyrelsen när det gäller a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 3 och 4 §§.

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

18 § Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetarskyddsstyrelsen när det gäller

a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och

b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § skall tillämpas, samt

2. Socialstyrelsen när det gäller

a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,

b) lokaler som avses i 4 §,

c) varningstexter m.m. enligt 9–11 §§, och

d) produktkontroll m.m. enligt 15–17 §§.

Den omedelbara tillsynen utövas av

1. Yrkesinspektionen när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka Arbetarskyddsstyrelsen har den centrala tillsynen, och

2. den nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet när det gäller de miljöer och de lokaler för vilka Socialstyrelsen har den centrala tillsynen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt andra stycket 2.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 12 § andra stycket *andra* meningen, den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 juli 1993, då lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror samt lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror upphör att gälla.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 12 § första stycket *tredje* meningen, den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 juli 1993, då lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror samt lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror upphör att gälla.

Beslut om varningstext eller innehållsdeklaration som gäller den 1 juli 1993 skall fortsätta att gälla till dess annat har föreskrivits med stöd av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-11-19

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 28 oktober 1993 (socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av regeringsrättssekreteraren Peter Enander.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

När det gäller 2 § i lagförslaget synes avsikten med bestämmelserna framgå tydligare om paragrafen får följande lydelse.

2 §

Rökning är förbjuden

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem,

2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård,

4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att användas av den som reser med sådana färdmedel,

5. i andra lokaler än sådana som avses i 1–4 när en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning som avses i 2 kap. 1–3 §§ ordningslagen (1993:000) anordnas och i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i sammankomsten eller tillställningen, samt

6. i andra lokaler än sådana som avses i 1–5 om allmänheten har tillträde till lokalerna.

Bestämmelserna i första stycket 5 och 6 gäller inte serveringslokaler i restauranger och andra serveringsställen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 november 1993.

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Hörnlund, Olsson, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Könberg

Regeringen beslutar proposition 1993/94:98 Vissa ändringar i tobakslagen (1993:581).

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upp- håver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakom- liggande EG-regler
--------------------	--	--

Lag om ändring i tobakslagen (1993:581)	15 §
---	------